

**Ruperti Abbatiss Tvitiensis, Summi Disertissimi=miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas minores, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. VII. Ule mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos
vindemię. Non est botrus ad comedendu[m], prematuras ficus desideravit
anima mea. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

Ecce dii tui Israhel, qui te eduxerunt de terra Aegypti, iste confirmauit aedificando aliam metropolim, scilicet Samariam aduersus antiquam & legitimam metropolim Hierosolimam ciuitatem David. Et

Achab

iste quidem praecepta Hieroboam taliter confirmando, sua praecepta esse fecit, Achab autem filius eius ampliauit. Idcirco cum dixisset, & custodisti praecepta Amri, addidit; & omne opus

Ibidem

domus Achab: Quod enim fuit opus domus Achab? Regnavit in Samaria uiginti & duobus annis, & fecit malum in conspectu domini, super omnes qui fuerunt ante eum. Nec suffecit ei ut ambularet in peccatis Hieroboam, insuper duxit uxorem Iezabel filiam Ethbaal regis Sidoniorum, & abiit & seruiuit Baal in templo, quod aedificauerat in Samaria & platurauit lucum. Deinde & hoc, domus eius, id est ipse & uxor eius Iezabel opus fuit quod occiderunt prophetae domini, in tantum ut

Ibidem, 19

diceret Helias, putas solus te esse relictum. Domine altaria tua destruxerunt, & prophetae tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quaerunt animam meam ut auferant eam. Illos tamen praecepta & opera tu custodisti. Nunquam enim a peccatis eorum recessisti tu Israhel, siue tu Ozeer Israhel, cuius in diebus tecum puniuit Israhel, & ambulasti in uanitatibus eorum, prouocans me in tantum, ut daret te in perditionem, quod iustum est, & habitates in ea, subauditur domo Achab, id est Samaria. In sibilum, id est in derisum, & opprobrium populi portabis, uidelicet uos reges impero quia uestrum scelus, uestrumque delictum est quicquid patitur Israhel. Siue ut eorum uelociter dicitur

CAP. VII.

totum patitur Israhel quicquid uos delirastis. Sequitur. **L**egem mihi, quia factus sum ficus, qui colligit in autumnum racemos uindemiae. Non est botrus ad comedendum, praematurus ficus desiderauit animam meam. Perijt sanctus de terra, & rectus in hominibus non est. Omnes in sanguine insidiantur, uir fratrem suum uenatur ad mortem, matrum manuum suarum dicunt bonum. Princeps postulat, & iudex in reddendo est. Et magnus locutus est desiderium anime suae, & conturbauerunt eum. Qui opumus

Qualis ira sanctorum. Exo. 32.

est in eis quasi palurus, & qui rectus quasi spina de sepe. **D**icta haec de fonte pietatis manant, quia perfecto zelus bonus quo sancti seruire uident, nunquam sine pietate est. Irascuntur peccatis peccatoribus compatuntur. Sic Moses contra peccata seruiens, & forti zelo accensus. Ponat (inquit) uir gladium super femur suum, & ceciderunt in illa die, quasi uiginti milia, & peccatoribus compaties, ait ad dominum. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. Sic & ceteri sancti fecisse noscuntur quod plures, quorum exempla percurrere nimis longum est. Ut de isto non praetereamus, quid fortius, quid uehemetius inuectioe, quam longe superuenit

Supra. j

ita finierat, & omnia idola Samariae ponam in perditionem: quia de mercedibus meretricis commutata sunt, & usque ad mercedes meretricis reuertentur. Quid uero clementius dici potest, quod quod prius subiungit: Super hoc plangam & ululabo, uadam spoliatus & nudus. Sic & in praesentibus locum cum thesauros iniquitatis, & mensuram minorem, statim impia & potera dolosa fortiter coarguisset, & uelut aduersarius uindicem sententiam ex iudicio domini protulisset, continuo uulneratus uenit compatissioe. **V**e mihi (inquit) quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos uindemiae. Sic

Esa. 5. Psal. 79

Nimium quod optaret uera & competentem similitudinem melius expressit, quam si nudis ipsam rem eloqueretur. **V**inea enim domini exercituum, ait ipse dominus in Esaia, domus Israhel est. Et Psalmita: **V**inea inquit de Aegypto transfulisti, eiecisti gentes, et plantasti eam. At illa cum expectaret ut faceret uinum, fecit labruscas. Hoc iste expertus est, neque enim eo prophetante, uel ceteris, quos dominus misit, quisquam ex regibus Israhel poenitentiam egit. Congrua ergo similitudine utes, factus sum ait: sicut qui colligit in autumno racemos uindemiae. Statimque subiungit: Non est botrus ad comedendum, qui facit poenitentiae fructum. Omnes enim impoenitentes deum offendunt, sicut uuae acerbae, quae comedi non possunt: poenitentes uero quasi uuae uel ficus matura, dulces et fructuosae sunt quas desiderauit anima mea inquit, sed non inueni. Nam hoc est quod sequitur. Perijt sanctus de terra, et rectus in hominibus non est. De terra, id est de Samaria, perijt sanctus, quod est multi quod si botrus ad comedendum, et in hominibus, id est in decem tribubus non est rectus, quod esset multi quod praematura ficus. **Q**uis enim fuit de cunctis regibus Samariae uel decem tribuum, de quo factum non sit, fecitque malum in conspectu domini? **¶** At uero de regibus Hierosolymae non est ita, quae & supra dixit, quid dignum offeram domino: & postmodum dictura est, ego sum ad dominum aspiciam, et expectabo deum saluatorem meum. Nam et David et Ezechias et Iosias botri ad comedendum boni, id est homines sancti fuerunt, & de ceteris nonnulli qui uis in primis acerbi fuerint, postea per poenitentiam commutati, dulces & recti facti sunt. **A**nt

Quidite nunc reges Samariæ uel decē tribuū, q̄ acerbi et insuaues fuerint. Oēs (ingr) in sanguine insidiant, uir fratrem suū uenat ad mortē. Profecto dira & longa tragœdia regū Iſrahel, breuibz uerbis ſinuuaſ Nā ferē oīes poſt illū uel ab illo, q̄ primus erat Hieroboā, in ſanguine insidiati, & alter utros ad mortē uenati ſunt. Iam dicto Hieroboam, filius ſuus Nadab ſucceſſerat, & insidiatus ei Baafa, p̄cuſſitq; eū, & regnauit, p̄ eo, & p̄cuſſit oēm domū Hieroboā. Eidē Baafa ſucceſſerat filius ſuus, Hela rebellauitq; contra eū ſeruus ſuus Zābri, & occidit eum, regnauitq; pro eo, & p̄cuſſit oēm domū Baafa. Regnauit idē Zābri ſeptē diebus, & aſcēdit cōtra eū Amri, & ille uidēs qd̄ expugnareſ ciuitas, ſuccēdit ſecū domū regiā & mortuus eſt. Tūc media pars populī ſequebaſ Tegni, & media pars Amri. Præualuit autē & regnauit Amri, mortuusq; eſt Tegni. Poſt hūc uidelicet Amri regnauit filius eius Achab, cuius filiū Ioram interfecit Hieu filius Manū, & regnauit pro eo, & p̄cuſſit oīes qui erant de domo Achab, & notos eius uniuerſos, & Aaziam regē Iuda & fratres eius: erant em̄ de genere Achab. Regnauitq; Hieu & filij eius uſq; ad quartā generationē. Factūq; eſt poſt hāc Sellū filius Iabes p̄cuſſit Zafariā filiū Hieroboā, filij Ioas, filij Ioachas, filij Hieu, & regnauit pro eo mēſe uno. Et hūc p̄cuſſit Manaen de Therſa, & interfecit eū, regnauitq; pro eo. Huius filiū Phacæ iam p̄cuſſit Phacæz filius Romelæ & regnauit pro eo. Coniurauit contra hūc & insidias tetēdit iſte Ozeē filius Hela, & p̄cuſſit eū, & interfecit regnauitq; pro eo, cuius nono anno Iſrahel captiuus ductus eſt. Vbi tanta fuit tamq; cruetā regū diuiſio, quanta potuit eſſe regni deſolatio & eoz, qui partibus fauebant, conturbatio. Non ergo abs re dixit, oīes in ſanguine insidiant uir fratrem suū ad mortē uenat. ¶ Porro cum oīes ita reprobi fuerint reges Iſrahel, ut recte dixerit hic, Perijt ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt, tres ex illis magis infames ſcriptura denotauit, uidelicet priorē Hieroboam qui uitulos fecit & Amri, qui Samariā cōdidit, & Achab, q̄ Baal coluit, & cū uxore ſua Iezabel, p̄phetas dñi interfecit, quoz & hic, p̄pheta paulo ante meminit, dicēdo: & cuſtodisti p̄cepta Amri, & oē op̄ dom̄ Achab. Hoꝝ triū malā memoriā hic rufuſtāgere uidet tribus ſentētijz, q̄s hoc ordine ſubnectit. Malū manuū ſuaz, dicunt bonū, & princeps poſtulat, & iudex in reddendo eſt, & magnus locutus eſt deſideriū animæ ſuæ, & cōturbauerūt eū. Nam q̄ malū manuū ſuaz dixit bonū, Hieroboā fuit, ſimulq; ſacerdotes, q̄s ip̄e ſibi de extremis ppli inſtituit, quia formatiſ uitulis dixerūt: Ecce dñi tui Iſrahel, Principē qui poſtulauit, & iudex in reddēdo fuit intelligimus Amri, q̄ ut cōtra Hierl̄m metropolim Iuda, in qua erat templū dñi, faceret ſuā metropolim, emit montē Samariæ à Somer, q̄ erat dñs mōtis, quāto pretio uoluit, ſ. duobus talētis argēti, pro arbitrio ſuo indicās de p̄cio: quia princeps fuit. Magnū, qui locutus eſt deſideriū animæ ſuæ, Achab licet intelligit: quia proijciēs ſe in lectū ſuū, & auertens faciē ſuā ad parietē, & interrogatus ab Iezabel, q̄re nō comedis panē, locutus ſum (ait) Naboth Iezrahelita, & dixit ei: Da mihi uineā tuā accepta pecunia, aut ſi tibi placet, dabo tibi uineā aliā pro ea, & ille ait: Nō dabo tibi uineā meā. Sic locutus eſt magnus ille deſideriū animæ ſuæ nimita tem cupiditatis ſuæ. Vt autē magnus uocel tali in re, mira & iracunda facit irriſio uxoris ſuæ, quæ ad hāc taliter cū ironia reſpōdit. Grandis authoritatis eſ, & bene regis regnum Iſrahel. Surge & comede ego dabo tibi uineā Naboth Iezrahelita. Et cōturbauerunt eum, inquit. Qui cōturbauerūt, & quē cōturbauerūt: Nimitz ipſe Achab & uxor ſua Iezabel conturbauerūt Naboth, ſubmittēdo cōtra illū falſum teſtimoniū dicentiū: Benedixit deū & regē, & lapidauerūt eū, ſicq; mortuus ē. Bene ergo cum dixiſſet, magnus locutus eſt deſideriū animæ ſuæ, ſubiūxit: & cōturbauerūt eū ponēs, p̄nomē relatiuū ad illū cuius nō poſuerat nomē propriū, uidelicet uolēs iuſtū Naboth optime eē notū, ita ut qd̄ā modo neceſſariū nō ſit noiatiū exprimi illū, q̄ ſp̄ debeat eē in memoria oim, cū ſanguis eius ſp̄ clamet, & ſemp̄ accuſet impiorū ſacrilegiū. ¶ Vis adhuc audire q̄ reprobi reges illi oēs fuerūt: Ait: Qui optimus in eis ē quaſi paliurus, & q̄ rectus quaſi ſpina de ſepe. Optimus in regibus Iſrahel fuit Hieu, q̄ppe q̄ ſolus ex oibus illis unctus fuiſſe legitur in regē p̄ manū Helifei, fundētis oleū ſup̄ caput eius atq; dicētis: Vnxi te regē ſup̄ pplm̄ dñi Iſrahel, & p̄cuties domū Achab dñi tui & cætera, q̄ ille ſtrēnue impleuit. Deleuit enim domū Achab, & præcipitauit Iezabel, quam & comēderunt canes, & percuffit in ore gladij cunctos ſacerdotes Baal, & deſtruxit ædem Baal, & fecit pro eo latrinas, & ita deleuit Baal de Iſrahel. Optimus itaq; in eis Hieu, uidelicet, p̄ hac parte

Reges Iſrahel
insidiati ſunt
in ſanguine,
3. Reg. 17
Ibidem. 16

4. Reg. 9.
als + Ochoz
ziam.
Ibidem. 17

Ibidem. 16

Ibidem. 17

Tres reges
peſſimi in Iſrahel.

Hieroboam.
3. Reg. 12

Amri.
Ibidem. 16

Achab.
Ibidem. 27.

Optimus rex
Iſrahel
fuit Iehu.
Ibid. 9. & 10.

parte quam diximus. At idem à peccatis Hieroboam non recessit, sicut de illo q̄q̄ scriptum est. Veruntamen à peccatis Hieroboam filij Nabath, qui peccare fecit Israel non recessit, ne dereliquit uirtutes aureas qui erant in Bethel & in Dan. Igitur optimus iste reuera quasi paliurus, uidelicet herba spinis armata, pungens ac retinens & uulneras appropinquantes ad unco dente comprehendens. Nam in hoc ipso quod deleuit domū Achab & Iezabel, uerbente dño in ultionem sanguinis prophetarū, & sanguinis oim seruoꝝ eius, non tã dilectio dei, quã proprie satisfacere curauit ambitioni, unca cupiditate regnum sibi attrahens, ob hoc sagittis pungens, gladio uulnerans. ¶ Porro rectus in eis Ozee rex ultimus intelligitur, de quo sic scriptum est. Fecitq; malum coram dño, sed non sicut reges, qui ante eum fuerant. Dicitur enim licentiã dedisse uolentibus ascendere, ut facerent sacrificia in domo domini in Hierusalem, quod anteriores reges non fecerant, perseverantes in peccatis Hieroboam qui prohibuerat, dicens: Nolite ascendere in Hierusalem. Fortassis in hanc licentiã daret Ozee delinabat aliqua gratia regis Iuda, cui nimiq; nõ insuauē esse poterat illud quod idem Ozee Phacee filium Romeliã interfecerat, & pro eo regnabat. Siquidē hostis fuerat Iude Phacee filius Romeliã, quippe qui cum Rasin rege Syriã ascendit in Hierusalem ad præliandum. Vnde & necessitate compulsus Achaz, misit nuncios ad Theglathalsasar regē Assyriorum dicens: Ascende & saluum me fac de manu regis Syriã, & de manu regis Israel, qui con-surrexerunt aduersum me. Veruntamen quocunq; qualicumq; pro cã minus fecerit malū q̄ reges qui ante eum fuerunt, constat quia fecit malum corã domino, quia scriptura testis est. Igitur & qui rectus est, subauditur Ozee, quasi spina de sepe. Nam sicut in spinosa sepe dum putatur auxiliū, dolor inuenitur, sic Ozee dū mittit ad regē Aegypti, & eius auxiliū sepe per Hierlm̄ per hoc ip̄m parat Israeli captiuitatis occasionē. Idcirco non mirū quod quæsiuit racemos uindemiã, & nõ est botrus ad comedendū, qd̄ p̄maturas ficus desiderat in a meo, & nõ inueni. Neq; em̄ de spinis colligūt ficus, neq; de rubo, siue de paliuro uindemiã uolūt. Sequitur: **D**ies speculationis tuę, uisitatio tua uenit, nõ erit uastitas eorum. **N**olite credere amico, & nolite confidere in duce, ab ea quę dormit in sinu tuo, custodi clausura oris tui, quia filius contumeliã facit patri, filia confurgit aduersus matrem suã, nurus contra socrum suã, inimici hominis domestici eius. **E**go autem ad dominum aspiciam, & expectabo deum saluatorem meum. **A**udiet me dominus deus meus. ¶ Siue ad Samariam cui supra dixerat, custodisti p̄cepta Amri, & omne opus domini Achab, & ambulasti in uoluntatibus eoꝝ, siue ad Hierusalem dicta hæc intelligas, secundum utrūq; intellectum res manifesta est. Nam utriusq; scilicet & Samariã & Hierlm̄ captiuitas, quã hic uisitatio siue dies speculationis dicitur, tunc ueniebat & prope erat. Maluitamen ad Hierusalem dicta intelligi placet, quoniam ipsa est quã respondet, & cui respondere conuenit, ego autem ad dominum aspiciã, & expectabo deum saluatorem meum, nimirum eadem & humilitate, qua superius dixit: quid dignum offeram dño, & cætera. De ip̄o quoq; contra quos dixerat, qui optimus in eis est quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe, scilicet, de regibus uel principibus Samariã, sermo ad Hierusalē fieri per hoc maxime intelligitur, quod cū præmississet: dies speculationis tuã uisitatio tua uenit, statim subiunxit: Et hæc nunc erit uastitas eoꝝ. Quorū em̄ eoꝝ, nisi hoim̄ in quibus (ut supra cõquæstus est) rectus nõ erat, in tantū ut qui optimus in eis erat, esset quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe? Eoꝝ nimirum tūc instabat uastitas, id est, irreuocabilis decem tribuū captiuitas, dicitur aut uel Hierusalē non ita. Nam uenturus quidē erit rex Assyrioꝝ usq; ad ipsam, uel ad Babylonijs eadē ciuitas, sed præfinito tempore restituēda, i. post annos septuaginta. Vnde & postmodū dicitur ei: Dies ut ædificentur maceriã tuã, subauditur statuta est. ¶ Igitur deinde sequitur: Nolite credere amico, & nolite confidere in duce: ab ea quę dormit in sinu tuo custodi clausura oris tui, quia filius contumeliã facit patri, filia confurgit aduersus matrem suã, nurus contra socrum suã, inimici hominis domestici eius. Magnitudinē calamitatis exprimit, de quibus dixerat: Et nunc erit uastitas eorum, ut recogitet auditor, & expectet, quanta fuerit uel esse poterit inordinatio rerum, & confusio hominum popularium, uel medi

Iehu quasi Paliurus.

Rectus Ozee, qua spina de sepe.

4. Regū. 16. Eia. 7.

Matth. 7.

Dies speculationis, dies captiuitatis.

Esa. 37. 4. Regū. 16.

mediocrium, ubi regnum decem tribuū scissum à domo David, tātis & tam crebris scissuris diuidebatur in seipsum, sicut supra perstrinximus, regibus interfectis, & succedentibus eorum interfectioribus. Ibi fictus amicus non defuisse credendus quem temporis opportunitas, & occasio iniuriæ manifestum faceret, qualis ante tēpora illa regi David fuit Achitophel. Nā quia insidijs utitur maxime amicus fraudulentus, non immerito pro eiusmodi computentur & Baasa filius Achia de domo Isachar, & Ozeo filius Hela regum Israhel ultimus, quorum alter insidiarius est Nadab filio Hieroboam, & percussit eum, regnavitq; pro eo. Item inter eos propter quorum exemplum ait: & nolite confidere in duce, recte computetur Zambri, qui cum esset dux Moœdiæ partis equitum, & seruus Ela filij Baasa rebellavit contra eum, percussitq; & occidit eum, regnavit pro eo. Sunt itaq; isti in exemplum omni mundo, quod non sit omni amico credendum, neq; in omni duce confidendum, Propheta dicente: Nolite credere amico, nolite confidere in duce, id est, nolite spem uestram ponere in hominibus, ea consideratione, quia sunt duces, quia dicuntur amici: multi em̄ duces insidi, multi amici insidiosi, sicut experimento claruit tēporibus istis. Ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi (inquit) claustra oris tui. Ante tempora illa grande exemplum cauendum in huiusmodi præcessit in Dalila quæ Samson decepit, sed multo magis temporibus eisdem in Iezabel, quæ uirum suum Achab perdidit, dicendo illi iacenti in lectulo: surge & comede panē, & æquo esto animo, ego dabo tibi uineam Naboth Iezrahelita. Aperuerat enim illi claustra oris sui, narrādo pro qua causa esset tristis, & omnino commiserat ei clauas uniuersas animi sui, tam in illa re q̄ in cæteris, testante scriptura, cum postmodum dicit. Igitur non fuit talis alter ut Achab qui uenundatus est, ut faceret malum in conspectu domini: cōcitauit em̄ eum Iezabel uxor sua, & abominabilis factus est, intantum ut sequeretur idola, quæ fecerant Amorrhæi, quos cōsumperat dominus à facie filiorum Israhel. Quāuis autem pauca talium exēpla certis ex personis scripta sint: multa tamen tunc euenisse talia nemo qui ambigat. ¶ Similiter & de eo quod protinus sequitur: quia filius contumeliam facit patri, quāuis duo tantum exempla scripta sint, alterum ubi Ruben cubile patris ascendit, alterum ubi Absalon cœdauit patrem suum David, qui ante tempora illa fuerunt. Multa tamen eisdem temporibus similia gessisse non dubitandum est: (testante alio Propheta) cum dicit inter cætera scelera Israhel, id est, decem tribuum, & filius ac pater eius introierunt ad puellam, ut uiolarent nomen sanctū meum. Fœminarū res gestæ conscriptæ in sacris codicibus non sunt, exceptis illis quæ tanta fecerunt, ut absque illarū commemoratione non potuerint conscribi memorabilia gesta uiroꝝ. Nam idcirco quæ Iezabel & Athalia filia eius gesserunt mala in Israhel & in Iuda, conscripta sunt, quia maxime fuerunt causæ tempestatum fœminæ illæ, in quibus uiri naufragauerunt. Itaq; de eo quod sequitur: filia confurgit aduersus matrem suam, & nurus contra socrum suam. Superfluum est querere historiam temporum, cum constet omni tempore fœminas esse uel fuisse prouiores & ardentiores uiris ad omne flagitium. Et quis dubitet in illa tempestate filiam aduersus matrem, & nurum contra socrum suam confurrexisse, cum & nunc tanta sint exempla uitæ quotidianæ, ut magis lugere quod tanta sint, q̄ quærere debeamus. ¶ Similiter quod ait: Inimici hominis domestici eius, ita certum est, ut & eisdē temporibus nonnulli quoq; regum Iuda à coniurantibus seruis interfecti esse leguntur, & nunc plura sunt exempla q̄ ut testimonijs indigeamus. Hæc ultima sententia, inimici hominis domestici eius, cæteras omnes affinitates comprehendit quæ longinquiores sunt, & idcirco in inimicitijs minus habent miraculi, licet non minus periculi, ut sunt nepotes uel consobrini. Quare autem generum prætermisit, qui de nuru non tacuit, dicens: Et nurus contra socrum suam, cum gener & nurus in eodē affinitatis gradu sint: Similiter & dñs noster in euāgelio cū easdē affinitates ita ut hic aduersum se diuidēdas propter Euangelium prædicens, etiam reciprocauerit hoc modo. Erunt em̄ ex hoc quinq; in domo una diuisi, tres in duos, et duo in tres diuidentur, pater in filium, & filius in patrem suū, mater in filiā, & filia in matrem suā, socrus in nurum, & nurus in socrum suam. Notandum quod de genero tacuit. Quod si dixisset, socer in generū, & gener in socerū suū, nō iam tres tantū in duos, & duos in tres, sed quatuor in duos, & duos in quatuor separasset, & nihilominus uerū dixisset. Nam sæpe quidē factū est, ut cōtra duos scilicet contra patrem & matrem tres diuideretur, uidelicet, filius & filia

Ficti amici

3 Reg. 15.
Ibidem, 16

Iud. 16
3. Reg. 21

Gene. 37.
2. Reg. 16.

Amos. 2.
Fœminarum
res gestæ raro
scribuntur

Quæstio

Mat. 10.
Lucæ. 12

& filiā & nurus, sapius aut accidit & pene in usu est, ut gener cōtra focerum, & focer contra generum separetur. Cum ergo de genero tacuit, si quia non adeo mirum uel rarum est, idcirco de genere tacuit, cur de nuru non tacuit, cū etiam nurum focruū esse inuisam ferē uisitantur.

Responsio. sit intantū, ut dicat Comicus, quid est hoc, omnes focrus oderūt nurus? Ad hęc sciendum, quia supbia uel controuersia generi non tantū facit, uel habet in ordinationis, quia uidelicet

Gene. 3. nurus, ne contra focrum consurgeret, uiri sui, cui secundū legem subiecta est, metu & reuerentia debuit coerceri, gener autē, & si uxori affectū debet, tamē subiectionem non debet, & idcirco, si contra focerum & focrū suam coniugis parentes sese erigit, non adeo mirū uel turpe est.

Matt. 10 ¶ Apud Matthæum dñs ipsis Prophetæ huius uerbis, sententiā magis edicit. Nolite (inquit) arbitrari quia uenerim pacem mittere in terrā. Non ueni pacē mittere, sed gladiū. Veni em̄ separare hominem aduersus patrem suū, & filiā aduersus matrem suam, & maritum aduersus focrū suam, & inimici hominis domestici eius. Quid igitur? Nunquid saluator hoc in hominibus facere uenit, quod ante aduentū suū per prophetā in hominibus reprehendit?

Duplex odiū Absit hoc. Aliud est homines odio peccati, atq; aliud odio hoim separari. Illud odium, quod odimus peccata hoim bonum, imō perfectum est, quod prædicatur in illo Psalms uersiculo.

Psal. 138 Nonne qui oderūt te dñe oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos. Illius odij gladiū & separationē saluator mittere uel facere uenit, ut qui discipulus eius esse cupit, neminē aspiciat, q̄libet propinquū aduersantē sibi in uia dei. Porro illud odiū quo sanguis quæritur hoim, uel bonis inuidetur, homicidæ est. Illius odij separationē per hūc Prophetam idem dñs reprehendit: quia uidelicet pro eo, quod separauerant se a domo

Iud. 9 Dauid, traditi fuerāt spiritui discordiæ & seditionis, sicut & ante illa tempora cōtigit, quando constituerūt super se ducem Abimelech filium Hieroal qui omnes fratres suos septuaginta uiros interfecit. Vnde & scriptum est: Misitq; dominus spiritum pessimum inter Abimelech & habitatores Sichen, qui cœperūt eū detestari. Sequitur. Ego autem ad dominū aspiciam, & expectabo deum saluatorem meum. Audiet me deus meus. In læteris inimica mea super me, quia cecidi, consurgam. Cum sedero in tenebris, dominus lux mea est. Fram domini portabo, quoniam peccaui ei, donec iudicet causam meam, & faciat iudiciū. Educet me in lucem, uidebo iustitias eius, & aspiciat inimicam meam, & operietur confusione quæ dicit ad me. Ubi est dominus deus tuus? Oculi mei uidebunt in eam, nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. ¶ Manifeste hæc uerba uerba sunt cōfitentis & sperantis, & prolata sunt per Prophetam in persona tribu dæ siue Hierusalem, quæ in Babylonem ducenda erat captiua translata prius in Assyriam decem tribubus, contra quas præcedens deprompta est sententiā. Meminisse nāq; oportet iudiciū esse dñi, & Samariam & Hierusalem diiudicari ab eo loco quo ait: Audiat montes iudiciū dñi & fortia fundamēta terræ: quia iudiciū dñi cum populo suo, & cum Israhel dicitur dicabitur: Populus meus quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi, rñde mihi & cætera. Sub hoc iudicio tanq; duos reos adductos esse diximus: Israhel & Iudam, siue Samariā impœnitentē, & Hierusalem pœnitentiæ uoces emittentē & supra ubi sic incepit. Quid dignū offeram: & hic rursus, ego autē ad dñm (inquit) aspiciā & cætera. Sic omnino futurū erat, & sic factum est, ut hæc uerba prophetica futurū eē p̄nuntiabāt. Datis nāq; sententijs & decem tribubus

Supr. 6. in Assyrios, filijs autē Iuda in Babylonem ductis, illa captiuitas ad dñm per pœnitentiā p̄nuntiata aspexit: hæc autē ad dñm aspexit, & expectauit dñm saluatorem suum, & audiuit eam deum suum & dicere potuit contra Babylonem, quæ eam captiuauerat. Ne læteris inimica mea super me quia cecidi, cōsurgā. Et quid uerius eo quod ait: Cū sedero in tenebris, dominus lux mea est: Vbi nāq; filij Iuda captiuitatis & mœroris tenebras subierunt, humiles & contempti facti in conspectu Babyloniorum, ecce dominus lux eorum fuit, lux illuminans lucem per gratiam propheticam, quam poneret super candelabrum, ut luceret omnibus, & regem Nabuchodonosor, & omnibus qui in regno ipsius erant, aduersarijs quidem eorum ad confessionem & opprobrium, ipsis autem ad consolationem & gaudium. Daniēlem loquentē & socios eius, quorū illuminatiōis hoc initium fuit, qd somniū regis & interpretationē eius ipsi orātibus, Daniēli reuelauit, q̄ priā causa illis extitit cōsolatiōis & honoris, intrā, ut rex Nabuchodonosor caderet in facie suā, & Daniēl adoraret, q̄ & hostias et incensum præcepit offerri.

Pœnitens Iuda in captiui. Babyloni.

Dani. 2

ut sacrificaretur ei. Tunc in sublime illū extulit, & mūnera magna & multa dedit ei, & con-
stituit eū principē super oēs prouincias Babylonis, & præfectū magistratū, super cūctos
sapientes Babylonis. Daniel autē postulauit à rege, & cōstituit sup opera prouinciæ Baby-
lonis, Sidrach, Misach, & Abdenago, qui postmodū missi in fornacē ignis ardētis, & illæsi
ambulantes in medio ignis, & nihil in eis corruptionis est, & species quarti similis est filio
dei, profecto aliā diuinæ claritatis lucē profuderūt ad cōsolationē suimet, & concaptiuorū
fratrū suorū Iudæorū. Cætera quoq; deinde circa illos maxime p̄ Danielē celebrata mirabi-
lia, tanta tāq; p̄clara fuerūt & uisiones quas uidit, tā magnæ tāq; splendidæ extiterūt, ut du-
bitare nō oporteat illuc pertinere qd̄ ait: Cū sederō in tenebris, dñs lux mea. ¶ Quod dein-
de sequitur. Irā dñi portabo qm̄ peccaui ei, donec iudicet causam meā, & faciat iudiciū, con-
fessio est, & magna laus iustitiæ dei, q̄ reuera multū ipsa, cuius hæc uerba sunt, Hierl̄m pec-
cauit, et multis peccatis irā dñi meruit, nō minus q̄ Samaria, tñ hoc excepto, qd̄ de regibus
quoq; Hierl̄m nōnulli fuere iusti, & pœnitentes aliqui. Debit ergo portare irā dñi maxi-
me propter peccata Manasse, licet ille tandē pœnitentiā egerit. Nā de peccatis illius, quod
maxime propter peccata Manasse, licet ille tandē pœnitentiā egerit. Nā de peccatis illius, quod
ut auferret eū corā se propter peccata Manasse uniuersa q̄ fecit, & propter innoxiiū sangui-
nē, quē effudit et impleuit Hierl̄m cruore innocentū, et ob hanc rem noluit dñs propitiari.
Portabo igitur (inquit) irā dñi, cōsentiens iustitiæ, qm̄ peccaui ei, donec iudicet causam me-
am, et faciat iudiciū. Quomō? Educet me (ait) in lucē, uidebo iustitias eius, et aspiciet inimi-
ca mea, et operietur cōfusione, q̄ dicit ad merubi est deus tuus. Hoc iā fieri tūc cœptū est,
qñ et pueri tres educi sunt de camino ignis, et Daniel de lacu leonū, uidentibus gloriā eo-
rū, imō dei p̄ eos, Babylonis et cōfusione opertis, q̄ illos accusauerūt. Peractū est autē quanti-
do Babylon à Persis et Mædis subuersa uidit p̄ alios solui captiuitatē, et reedificari Hieru-
salē, quā succenderat igni. Nā subuersiōne inimicæ illius, scilicet Babylonis p̄. x. uidēs sub-
iungit, adhuc propheta in p̄sona Hierl̄m: Oculi mei uidebūt in eā, nūc erit in cōculcationē
ut lutū platearū. Conculcata em̄ est à Mædis & Persis, uidentibus oculis Danielis, q̄ unus
erat ex captiuis illis, q̄ de Hierl̄m adducti, nōdū clauerant oculos suos morte p̄uenti. Nam
idē Daniel scripturā quoq; uidit oculis suis, quā & interpretatus est Balthasar regi. Mahe,
Tezel, Phares, id est numerauit & cōpleuit & diuisit regnū tuū deus, & dedit illud Mædis
& Persis, & eadē nocte interfectus est Balthasar rex Chaldeus, & successit in regnū Dario-
us Mædas. His diēis protinus subiungitur. **L. Dies, ut edificentur maceriet̄ tuæ. ¶ In**
mirū ea q̄ ex p̄sona Hierl̄m spes habentis in dño dixerat propheta p̄sona, imō p̄ propheta
tā dñs cōfirmat, dicēdo eidē Hierl̄m: Dies, ut edificentur maceriet̄ tuæ. subauditur, apud
deū p̄finiti sunt. Et per aliū propheta, scilicet p̄ Hieremiā præscribētur hoc modo. Et ser-
uient oēs gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. Cūq; impleti fuerint septuaginta an-
ni, uisitabo sup regē Babylonis, & sup gentē illā dicit dñs, omnē iniquitatē eorū, &c. Et em̄
post finē annoꝝ illoꝝ suscitauit dñs spiritū Cyri regis Persarū, & transfudit uocē in uniuersū
regno suo, etiā per scripturā dicens: Quis est in uobis de uniuerso populo dñi dei cœli?
Sit deus illius cū ipso. Ascendat in Hierl̄m, q̄ est in Iudæa, & ædificet domum dei Iſrahel.
Ipe est deus q̄ est in Hierl̄m. Tunc post aduersitatis noctē, dies illuxit, q̄ uidelicet ædifica-
tiō maceriet̄ ciuitatis uultēplī qd̄ destructū fuerat, pro die cōputari potuit: die (inquā) tā diu-
ina, q̄ diu reparatiōis illius lux perdurauit. At illi qui deinde suborti sunt Iudæi, illa die sua
male cœperūt uti, derelinquendo legē dñi, donec iterū fieret desolatio irreparabilis. Sequi-
tur ergo. ¶ In die illa longe fiet lex, in die illa usq; ad te ueniet Assur, & usq; ad ciuitates
munitas, & a ciuitatibus munitis usq; ad flumen, & ad mare de mari, & ad mō-
tem de monte. Et erit terra in desolationem, propter habitatores suos, & propter
fructum cogitationum eorum. ¶ Hoc deniq; historiē tempore testantur, & maxime libri
Machabæorū, q̄ longe facta sit lex in die illa, id est, in tēpore illo, de quo nūc sermo est. Ex-
ierunt em̄ de Iſrahel filij iniqui, & suaserūt multis dicētes: Eamus & disponamus testamen-
tū eū gentibus quæ circa nos sunt. Et ædificauerūt gymnasiū in Hierosolymis secundū le-
gē nationū, & fecerūt sibi præputia, & decesserūt à testamento sancto, & iuncti sunt natio-
nibus.

Dani. 3.

2. Para. 33.
4. Reg. 21

Danic. 3. 6

2. Para. vici.

Dani. 5.

Hier. 25.

1. Esdra. 1.

1. Machab. 7.

nibus. Hoc deniq; erat longe fieri legem decertantibus, & eam retentare uolentibus. Machabæis fratribus, Iuda & Ionata, & Symeone Mathathia filijs, & post eos Iohanne filio Simonis, qui cognominatus est Hircanus. Omnes decesserunt prosperati quidè aliquoties ad retinendâ legē, sed nihilominus de die in diem longius atq; longius fiebat lex, & nō erat rex. Iam dicti Iohannis posterius de regno & sacerdotio nimis cruento & impie cōtenderūt, donec se interposuit Romana potestas, regemq; imposuit, nō de gente illa, uidelicet Herodē natū patre Idumæo & matre Arabica. Facta sunt igitur, & longe lex, & cōtra legē alienigena rex, & deinde desolatio successit gentis quæ nūc usq; pmanet, de qua hic sub iugis

Assur p cun-
ctis nationi-
bus hic ponit
4. Reg. 19.

Desolatio to-
ti⁹ terræ lud.

Danic. 9.

Pastor ouiu-
3
Christus.
Iohan. 10
1. Petr. 2.

Ezechi. 34

Ibidem.

Tria loca ual-
de pascuosa.

1. Reg. 19.

In die illa & usq; ad te ueniet Assur, uidelicet noie Assur uniuersas cōsignificās nationes, quas illa & gētis eiusdē metropolis Hierlm destructa est. Primus itaq; Assur ante Babylo- nios cōtra Hierusalem ascendit regnate Ezechia, sub quo iste prophetauit, sed repulsi & percussis in castris eius ab angelo dñi centū octogintaquinq; milibus. Recte ergo pro omni- bus Assyrijs, Babylonijs, Grecis atq; Romanis ponitur Assur, quā cōtra Hierlm fuit omni- um primus. Cū dicitur, In die illa & usq; ad te ueniet Assur. Quid autē est, usq; ad te ueniet, nisi ac si dicatur, nunc quidē repelletur à te Assur siue rex Assyrijs Sennacherib, sed non sempita repellētur hostes tui: ¶ Quod deinde dicit: & ueniet usq; ad ciuitates munitas, & à ciuitatibus munitis usq; ad flumen & ad mare de mari, & ad montē de monte, plenariā atq; uniuersalē uehemētē exprimit cōmotionē totius orbis, ad destructionē & desolati- nē terræ unius, de qua & protinus dicit: Et erit terra in desolationē propter habitatores suos, & propter fructū cogitationū eorū. Nec mirū in isto propheta tā cito post cōsolationē qua dictū erat, dies ut a dīcētur maceriat tuā, tam repēte, tā magnā prophetari desolati- nē eiusdem terræ, cū & apud Danielem similiter cū orare ille intelligens in libris numerū annorū de quo factus est sermo dñi ad Hieremiam propheta, ut cōplerentur desolationes, Hierusalem septuaginta anni, taliter ibidem cōcludatur uisū: Et ciuitatē & sanctuariū uisū spabit populos cū duce uenturo, & in finis eius uastitas, & post finē belli statuta desolati- & deficiet hostia & sacrificium, & usq; ad cōsumptionē & finem perseverabit desolatio. Quod extūc factū est, et fit, iste sequētibus uerbis orando propheta, & propheta dicit: ¶ Pasce populū tuū in uirga tua, gregem hereditatis tuę, habitantes solos in sal- tu. In medio Carmeli pascētur Basan & Balaad, iuxta dies antiquos, secundū dies egressions tuę de terra Ægypti. ¶ Cui em hoc dicitur, pasce populū tuū, gregem hereditatis tuę nisi illi qui hoc ipm se facere, et huius officij ministrū se esse testat, dicens, ego sum pastor bonus, ego sum ostiū ouiu, p me si quis introierit saluabitur, et ingrediet et egre- dietur, et pascua inueniet: Eratis em (ingr Petrus) aliqñ sicut oues errātes, Nam et qd dicit, Habitātes solos in in saltu, hoc est errātes & pastorē nō habētes, et lupoz faucibus exposita, qā nō erat q requireret, quippe cū et lex longe facta esset, ut supra iā dictū est, essentq; prauj pastores, pascēdo legē nō custodiētes. Vnde et per alium propheta loquitur contra eos id ipse cui dicitur in isto: Pasce populū tuū in uirga tua, gregē hā reditatis tuę, habitātes solos in saltu. Vā pastoribus Israhel qui pascebāt semet ipsos. Dispersa sunt oues meę, eo qd nō esset pastor, et facta sunt in deuorationē omniū bestiarū agri, et dispersa sunt, & rauerūt greges mei, et dispersi sunt, et nō erat qui requireret, nō erat (inquit) qui requireret. Ecce ego ipse requiram oues meas, et uisitato eas, sicut uisitat pastor gregem suum, quod si fuerit in medio ouium suarū dissipatarū, Ego pascam oues meas, et ego accubare eas facit dicit dñs. Huic ergo, quē tale propositū habere spūs propheticus nō ignorabat, recte et cō- stanter dicitur, ut pascat in uirga sua, id est in iustitia sua. Respōdet ille et dicit. ¶ In medio Carmeli pascētur Basan & Balaad, iuxta dies antiquos, secundū dies egressions tuę de Ægypto. Ostendā ei mirabilia. ¶ Magnū est quod in uerbis istis pastor bonus promittit, in medio Carmeli pascēt Basan et Galaad, nimis eodē sensu quo in alio pascua- ta iā p̄libato, et pascā eas (ingr) in mōtibus Israhel, in riuis, et in cūctis sedibus terrę, in pascuis uberrimis pascā eas, et in mōtibus excelsis erūt pascuę eaz. Ibi requiescēt in herbis rētibus, et in pascuis pinguib⁹ pascētur. ¶ Carmelū quippe et Basan, et Galaad regere aptas fuisse alēdis gregibus scriptura testat. De Carmelo unde fuit Nabal constat, qd ibi oues pauerit insignis pastor Dauid, typū gerēs boni pastoris Christi, Scriptū ē em, Cui

ergo audisset David q̄ tonderet Nabal gregē suū: ascendite, ait pueris suis in Carmelū, & uenietis ad Nabal. Et post pauca. Nunq̄ eis molesti fuimus, nec aliquādo defuit eis quicq̄ de grege omni tēpore, quo fuerūt nobiscū in Carmelo. Porro Basan & Galaad regiones q̄ pascuole fuerint, illud satis inuuit, q̄ eas petierūt à Mose prece instātissima filij Ruben & Gad, eo q̄ haberēt pecora multa, essetq̄ illis infinita substātia. Interpretatur aut̄ Carmelus scientia circūcisionis, Basan cōfusio, Galaad transmigratio testimonij. Igitur tā rebus q̄ uocabulis suis Carmelus & Basan, & Galaad, illas significauit pascuas ouiu Christi uberrimas ubi pascat̄ & impinguat̄, in sacris nūc epulādo scripturis, & postmodū paradyfi delicijs habentes primū scientiā ueræ et spūalis circūcisionis, et deinde salubrē facientes cōfessionē de peccatis pristinis, et deinde cōsequētes p̄fectionē fidei taliter, ut eandē fidē cōfirmare et defendere ualeant legis et prophetarū testimonijs. ¶ Quod deinde subiūgitur, iuxta dies antiquos, secūdu dies egressionis tuæ de Aegypto, ostendā ei mirabilia, tūc demū recte intelligimus, sed nō obliuiscimur qd̄ Ap̄lus respiciens et cōmemorās illos dies antiq̄s, illos dies egressionis tuæ, ò antiqua ecclia de Aegypto, et mirabilia q̄ in illis diebus ostēdit dñs, hec aut̄ inq̄ oia in figura facta sunt nostri. Nōne ois eccliaisticus ordo legēdo et scribēdo p̄dicat atq̄ cōcinit, q̄ nos ppl̄s dñi et oues pascuæ, siue grex hæreditatis eius, secūdu illos similitudinē dierū à spūali Pharaone. i. à diabolo liberati, et a peccatis, in q̄bus seruiuimus ei, de Aegypto huius seculi. i. de ignorātiæ tenebris, exiimus signatis frōtibus nris signo pasionis Christi, q̄ et agnus uerus et pastor bonus est, et trāsiuimus mare baptismi, et ecce spūritualē escā manducauimus, et spūritualē potū bibimus, scilicet corpus et sanguinē eiusdē pastoris et agni. Hæc et cætera mirabilia ostēdā ei inq̄, subauditur omni credēti, siue populo meo gregi hæreditatis meæ, quē pascere propofui in uirga mea. i. in iustitia mea, uel potestate mea, quā tūc significabat illa uirga Mosi, in q̄ signa fecit. Sequitur. **Uiderūt gentes, et confundētur sup̄ omni fortitudine sua.** Pōnēt manus sup̄ os, aures eorū surdæ erunt, lingent puluerē sicut serpens. Sicut reptilia terrę, perturbantur de edibus suis. **Uim deū nostrū formidabūt, et timebūt te.** Et hoc iuxta dies antiquos, secūdu dies egressionis de Aegypto, futuræ erat, et factū est. Sicut em̄ illis diebus uiderūt gētes, uel cōfusæ uel cōturbatæ sunt, ascēderūtq̄ populi et irati sunt, dolores obtinuerūt habitatores Philistinū, et tūc cōturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor, obriguerūt oēs habitatores Chanaan, ita pastore isto pascente populū suū, gregē hæreditatis suæ, p̄ quo mori dignatus est, et quē acquisiuit sanguine suo, dū oñderet mirabilia q̄ p̄ ap̄los et martyres eius facta sunt innūerabilia, uiderūt gētes, et gentiū imperatores, uiderūt Iudæi atq̄ gētilis, et cōfusi sunt sup̄ omni fortitudine sua, q̄ uidelicet fortitudo illoꝝ, q̄ putabat magna, legibus et armis suffulta, non poterat euincere uirtutes quas faciebat in pp̄lo uel grege suo pastor bonus in uirga sua, in potētia sua, p̄ infirmos et cōtemptibiles hoies, non solū per grandænas p̄sonas, sed sæpe p̄ ueros atq̄ puellas. Cōfundebātur ergo sup̄ omni fortitudine sua, quæ solūmodo poterat frangere uasa fictilia, thesaurū nō ualens tollere, qui in illis erat. ¶ Quid aut̄ dicā de gentiū earundē sapientia. Nihilominus et sup̄ ea confusæ sunt. Hoc est quod protinus ait. Pōnēt manus super os. Nā in cōparatione cœlestis sapientiæ, quæ per illos locuta est, et linguas eorū fecit disertas, muta fuit et est omnis secularis eloquentia, pōnētq̄ manū super os suū, conuictā & confusam se esse suomet testans silentio. Et hoc nimis rū factū est secūdu illos dies antiquos, dies egressionis de Aegypto. Tunc em̄ dicēti Moysi: **Obsecro dñe, non sum eloquēs ab heri, & nudius tertius impeditioris & tardioris linguæ sum, quis, inquit dñs) fecit os hominis, aut quis fabricatus est os surdū & mutū, nōne ego?** Et rursum cū diceret ille, en̄ circūcisus labijs ego sum, quomodo audiet me Pharaon, ecce, inquit) constitui te deū Pharaonis, & Aaron frater tuus erit propheta tuus. Quod deinde sequitur, aures eorū surdæ erūt, tā de Iudæis intelligitur, q̄ de gentibus incredulis, maxime aut̄ de Iudæis, quorū aures detestabilius surdæ dicūt̄ & sunt, quia prius illis est annūciatū, & legē & prophetas acceperūt. Spoliauerūt em̄ aures suas auditu bono, & hoc scdm̄ eosdē dies antiquos, dies egressionis de Aegypto, qm̄ tulerūt inaures aureas de uxorū filioꝝ ruiq̄, & filiarū suarū auribus. & atulerūt eas ad Aaron, fecerūtq̄ ex eis uitulū conflatilē, & adorauerūt. Nā & propter cætera peccata, & maxime propter illud, nūc aures eorū surdæ

Num. 32

1. Cor. 10.

Exo. 17.

Pōnēt manus super os.

Exod. 4.

Exod. 32 sunt, dicente dño. Ego aut in die ultionis uisitabo, & hoc peccatū eorū. Tūc aures suas spoliauerunt auro ad iniuriam dei, nunc aures eorū spoliatae sunt obedientia filij dei. ¶ Dicitur lingent puluerem. lingent (ait) puluerē sicut serpens, id est, terrena tantū cupient, secundū illā similitudinē serpētis qua dictū est illi: Terram comedes cū tīs diebus uitae tuae. Per uerbū qđ est lingent, nimia, nimisq; pronam pulchre exprimit terrenorum cupiditatē, iuxta Psalmistā quoc; dicitur: Et inimici eius terrā lingent. Verū nec saltem illud securę facere poterūt. Sequitur enim: Velut reptilia terrae perturbabūt de aedibus suis, subauditur tam gentiles, q; Iudei. Nā & Iudei de ciuitate et templo perturbati quod erat in Hierosolymis, per omnes terras sunt dispersi, & gentiles de fanis suis ac delubris, in quibus sacrificabant dāmonij. Nimirū hoc iuxta illos dies antiquos factū est, qñ ad ingressum filioꝝ Iſrahel gentes Chanaanarū gentes immundae uelut reptilia de terra illa, proturbatae sunt. Nouissimū qđ dictū est, do minū deū nostrū formidabūt & timebūt te, subauditur, d; Christe: Repente nāq; ad illā cō uersionē fecit cum gratiarum actione, tam de incredulis, q; de credētib; Iudaeis atq; genti bus recte potest intelligi, uidelicet secundū magnā distantia formidinis, siue timoris. Nam & increduli accusante conscientia formidant quidē, sed inutiliter, quēadmodū dēmones in cut scriptū est. Et dāmones credūt & cōtremiscūt, creduli autē & pñ timēt uti timore, quod est initū sapientiae. Sequitur. **L** Quis deus similis tui, qui aufers iniquitatē & trāsmittit peccatū reliquiarū hereditatis tuae. ¶ Hoc in laudē & admirationē dicitur, & dicitur est, inexhaustae grāe quae nūq; fatigat, suscipiēdo ad se cōuersos q̄libet multū peccauerint, q̄libet in peccatis diu p̄seuerarint. Futurū em̄ est, ut omnis Iſrahel in q̄ nūc cāritas cōgē saluus sit, cū plenitudo gentiū introierit. De hoc gratulabundus, quis, inq; deus similis tuus. Nō em̄ subiūxit, qui fecisti cœlū & terrā, & mare & omnia quae in eis sunt, uel quod dixit Iſrahel de terra Aegypti, qđ iam factū est, sed quāfers (inq;) iniquitatē, & trāsmittit peccatū reliquiarū hereditatis tuae, qđ futurū est. Nec hoc taliter dixisse cōtentus, quāsi quereat ad qđ dixerit. Sequitur adhuc & dicit. **L** Nō immitet ultra furorē suū, quoniā uolens misericordiā est. ¶ Reuertetur & miserebitur nostrū. Deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundū maris omnia peccata nostra. ¶ Hāc quoq; ut superiora dicitur, & fuit iuxta dies antiq̄s, secundū dies egressionis de Aegypto. Nā in illis diebus antiq; in illa egressiōe de Aegypto, uidebo sanguinē ait, & trāsmittit uos, nec erit in uobis plaga dñi perdēs, qñ pcussero terrā Aegypti. Secundū illā similitudinē iudicaturus dñs hūc mōdū prāmittit signa sua, ut reliquiae Iſrahel saluae fiant, & trāsmittit peccatū eorū, ne simul cū mōdo dampnetur. Volēs em̄ est misericordiā, & iccirco p̄dicare nō desinit poenitentia. Quāsi suscepit, nō immitet (ait) ultra furorē suū, subauditur ut haecenus fecit, excācādo cor populi huius, & aggrauādo aures eius, & claudēdo oculos eius, ne forte uideat oculis suis, & auribus suis audiat, et corde suo intelligat et cōuertat. Itē in illis diebus egressiōis de Aegypto, pcussit oē primogenitū in terra Aegypti, & oēm exercitū Pharaonis cū currib; & equitib; eius in mari rubro dimerit. Secundū illā similitudinē deponet (inq;) iniquitates nostras, & projiciet in pfundū maris. i. delebit in baptismo Chri, oia p̄ctā nostra. **L** In fine loquē di facies rursus ad ipm familiariter cōuertit & dicit. **L** Dabis ueritatē Jacob misericordiam Abrahā, quae iurasti patribus nostris a diebus antiquis. ¶ Iſta sunt uniuersae uiae dñi, misericōdia & ueritas, in qb; iste uenerabiliter sermonē suū cōsumauit, loquēs ad ipm in quo misericōdia & ueritas obuiauērūt sibi, iustitia & pax osculatāe sunt. Iustitia ipsa ē ueritas, quā dabis (ait) Abrahā benedicēdo, scilicet in semine eius oēs gētes, ut accipiat remissionē peccatorū p̄ te eundē Christū dei filiū, qui es ipsa ueritas, cuius donū misericōdia ē, quae iurasti (ait) patribus nostris a diebus antiquis, ut uidelicet quenq; dubitare de adimplendā misericōrdia & ueritate nefariū sit. ¶ Porro illud aiaduere pulchrū est, qđ in plures misericōdia in pauciores autē dāda pronūciat ueritas, dū nō dicit, dabis misericōdiam Iacob, ueritatē Abrahā, sed ueritatē Iacob, misericōdiam Abrahā. Iacob q̄ppe unius tātū. i. Iſraheliticę gētis. Abrahā autē pater multarū gentiū p̄dicatur dicēte deo. Ego sum, & pat̄r meū tecū, et isq; pater multarū gentium, nec ultra uocabitur nomē tuū Abram, sed appellaberis Abrahā, quia terrē multarū gentiū posside. Sed & illud non omitendū, quia prius complacuit deo quā

Duplex timor.

Iaco. 2.

Rom. 11.

Exod. 12

Esa. 6.

Psalm. 24.

Psalm. 24.

Psalm. 67.

Dabis misericordiam Abraham.

Gene. 17.

esset circumcissus. Vnde Ap[osto]lus. Quomodo (inquit) reputata est Abrahæ fides ad iustitiã? In circumcissione an in p[ro]putio? Nõ in circumcissione, sed in p[ro]putio, Et signũ accepit circumcissionis, signaculũ iustitiæ fidei, q[ui] est in p[ro]putio, ut sit p[ro] oim credentiũ p[ro]putiũ, & sit p[ro] circumcissiois. Itaq[ue] dũ dicitur, dabis ueritatẽ iacob, misericordiã Abrahã, in multos quidẽ ueritas, sed in multo plures misericordia redudat, q[uo]d nimis nobis expedire sp[irit]us propheticus b[on]e p[ro]p[er]derat. Nã ut saluemur, nõ tã ueritatẽ iudicis q[ua]m misericordiã q[ua]rimus creatoris. Deniq[ue] & si fuerint ex circumcissione sancti p[er]fecti, q[ui]bus ad coronã ueritas dei abundauit, nobis t[ame]n gentibus misericordiã est q[uo]d idẽ deus imp[er]dit. Vnde idẽ Ap[osto]lus: Dico em[im] (ait) Christũ Iesum ministrũ fuisse circumcissionis propter ueritatẽ dei, ad cõfirmãdas promissiones patrũ, g[ra]tes aut[em] super misericordia honorare deũ. ¶ Quibus aut[em] patribus iurauerit hæc d[omi]n[us], ut iste meminit dicẽs: q[ui] iurati patribus nostris, à diebus antiquis, scire debemus, q[uia] isti sunt p[ri]cipue p[ro] Abraham & patriarcha David. Iurauit em[im] d[omi]n[us] David ueritatẽ, de fructu u[er]tris tui ponã sup[er] sedẽ tuã, iurauit misericordiã Abrahã sup[er] miseris g[en]tibus, ita ut diceret: Per memetipsum iurauit, q[uia] fecisti r[ati]õnẽ hãc, & nõ peperisti filio tuo unigenito, benedicã tibi & b[en]dicentur in semine tuo o[mn]es gentes terræ. Et hæc quidẽ scilicet, ueritatẽ & misericordiã iã dedit, sed datũ hoc in iudicio futuro palã c[on]t[ra]ctis apparebit. Debemus em[im] sermonẽ h[uius] propheticũ ita terminare, ut memores simus inquit quo ita cõcepit. Audiant montes iudiciũ d[omi]n[us] & fortia fundam[en]ta terræ, q[uia] iudiciũ d[omi]n[us] c[um] p[ro]p[ri]o suo, & cum Israhel dijudicabitur. ¶ Plane q[uo]d de una gente Israhelica diximus, quã tunc diuisa erat in duas partes, id est, in Samariã & Hierusalẽ, idem de uniuerso genere humano sentimus & dicimus: Sicut em[im] t[un]c d[omi]n[us] iudiciũ proponens se se inter utrãq[ue] partẽ exhibuit, Samariã tanq[ua]m reũ imp[en]itentẽ perpetuã captiuitati adiudicans, Hier[osolymam] uero tanq[ua]m reũ p[en]itentẽ de Babylonia captiuitate soluendã esse decernẽs, sic ab initio seculi fecit & facit, & facturus est in fine seculi. Nã ut de iudicio breuiter dicam, inter Cain & Abel, qui ambo, sicut et nos o[mn]es, i Adã peccauerãt, taliter se exhibuit, ut imp[en]itentẽ Cain o[mn]ino abijceret, p[en]itentẽ uero & dignos p[en]itentiã fructus offerentẽ Abel susciperet. Porro de fine seculi euangeliũ nõ tacuit, q[uia] gentes o[mn]es in duas diuisiones tanq[ua]m in duos reos diuidens alterã partẽ positã à sinistris ueluti reũ imp[en]itentẽ perpetuo tradet igni pronũciãns q[uo]d p[en]itentiã fructũ nõ fecerit, alterã uero partẽ cõstitutã à dextris, ueluti reum q[ui] dignos p[en]itentiã fructus fecit, ad regnũ uocabit. Et ut sciamus q[ui] cõstans in tali discretione iudex iste sit, in ipso suã mortis articulo, dũ inter duos latrones penderet, alterũ imp[en]itentẽ & blasphemantẽ reliquit, alteri p[en]itenti & cõsitenti paradysi ianuã aperuit, & cont[ra] nouo iudaicũ populũ imp[en]itentẽ derelinquens, gentium p[en]itentiam suscepit.

¶ Finis libri tertij & ultimi in Micheam prophetam.

PROLOGVS RVPERTI ABBATIS
IN SEX POSTERIORES PROPHE: TAS.

Refrigerat in me feruor studij laudabilis, quod est uacare in prophetis: quẽ admodum Iesus filius Syrach dicit: Sapientiam omnium antiquorum exquireret sapiens, & in prophetis uacabit. Hoc feruenti studio facere inceperam, et ante hoc biennium. XII. prophetarum uolumen ingressus, & ex ipsis sex anterioribus, sicut in ordine sunt, quantum potui perscrutatus, quantum se exquirentem admisit sapientia ipsorum, quã Christus est, quia reuera sapientia dei Christus, sapientia ipsorũ est, & in ipsum tendit omnis eorũ prophetia, & omnis scriptura diuinitus inspirata. Cũ ad Naum peruenissem, qui in ordine septimus est, substiti, & uelut offensus toto restigescente studio non ulterius procedere cupiui. Quã causa properantẽ animũ offendit, iam nunc dicam tibi d[omi]n[us] Ekkenberte abba uenerabilis, qui cœnobio Corbienti p[re]sident, eandem quam p[re]dixi sapientiam antiquorũ studiose legendo exquiris. Tu quippe mihi scribere dignatus es, & scripto tuo cõmonere me, ut eodẽ studio, quo (ut tibi uisum ẽ) tractaueram sex prophetas anteriores, tractarem & posteriores: utiq[ue] per hoc significans simplicem te habere oculũ, & partem nullam habentem tenebrarum, quales patiuntur nõ

Ro. 4.

Ibid. 15.

Psal. 137.

Gene. 22.

Sup. 6
Extremũ do
mini iudiciũ,

Gene. 4.

Matt. 25.

Luce. 23.

Ecci. 59.

Sapientia p[ro]p[he]t[ar]ũ Christi est.